

Att tänka och skapa demokrati som väg ut ur hållbarhets-krisen

Ett interdisciplinärt kollaborativt forskningsprojekt tillsammans med unga klimataktivister från Fridays For Future Sverige

David Fopp, Stockholms Universitet, 2022

Egentligen har de demokratiska samhällen och den internationella gemenskapen **ansvaret för att se till att vi alla, särskilt barn och unga, kan leva ett liv i säkerhet och trygghet.**

Däremot visar den samlade forskningen som just produceras av de samhällen i deras viktigaste institutioner - som universiteten och högskolor - att de stora kriser förvärras: särskilt den ekologiska samt klimatkrisen och de sociala kriser och orättvisor som är relaterade till den, nationellt och globalt. Utsläppen går upp istället för drastiskt ner. Ny fossil infrastruktur byggs och planeras. De som bidrar minst, drabbas mest. Inte alla har tillräckligt med resurser för att leva ett värdigt liv. Hela ekosystem kollapsar. Och det kommer att bli mycket värre.

Vad har synen på och utformningen av demokrati med det att göra?

Det är frågan som vi ställer oss här.

Om vi inte får det rätt angående just denna dimension, demokratin, blir allt fel, så är tanken här: vi måste hitta lokala, nationella, men även globala sätt att skapa och fördjupa demokratin om vi vill stoppa problemen som står bakom klimatkrisen och för att skapa trygghet för alla på en levande planet.

Men vilken typ av demokrati? Och hur ska det gå till? De utmaningarna som de unga klimataktivister står inför går långt utöver klassiska demokratiteoretiska problem som frågan hur man kan utforma kollektiva beslutsprocesser i val, eller bemöta representations- och inkluderingskrav.

För det första finns det utmaningen att tänka och gestalta demokrati formellt annorlunda, till exempel över gränser: Många problem - som avskogning eller förbränning av fossila bränslen – kan inte förstås eller regleras bara med fokus på nationella gränser, särskilt inte om det ska gå rättvis till. De viktigaste orsaker till kriserna (och därmed också: lösningarna) är inte bara knyta till nationalstater; ekonomiska system och orättvisor har inga gränser. Hur hitta nya vägar och processer att säkerställa hållbar politik över och inom gränser för att skapa intersektionell rättvisa (gender, etnicitet, klass etc.)?

För det andra dyker frågan om innehållet upp: å ena sidan har alla sektorer och delsystem av demokratier sina egna utmaningar. Det krävs en hållbar förändring av jordbruket, av transportsystemet, ekonomin (mat, kläder, ...) osv. Men å andra sidan verkar en samhällsförändring som kortar ner demokrati till policy-utveckling i sektorer vara för snäv; det handlar också om system- och systemiska förändringar, om värderingar och hela tanke- och förhållningssätt till varandra och naturen.

Och för det tredje är denna samhällstransformation knuten till att bredda synen på demokratin som aktions- och till och med levnadsform: det handlar inte bara om valprocesser eller medborgerligt ansvarstagandet, men om att utforma sitt liv, till exempel som en del av en gräsrotsrörelse. Särskilt de unga, skulle man kunna säga, behöver kunna ta plats, och ses som politiska subjekt. De nya klimatrörelser som XR och FFF har under knappt fyra år ställt denna fråga: hur skapa och organisera demokrati inom rörelser som inte är organisationer eller partier – och hur påverka resten av demokratin? Det är särskilt globalt en utmaning när det är redan svårt på en lokal nivå. Hur hitta

bottom-up inkluderande beslutsprocedurer? Och som om det vore inte svårt nog: vad innebär det att de mest drabbade ska lyssnas mest på? Hur hantera privilegier? Hur skapa community-organisation? Och hur tänka kring intergenerationellt samarbete och länken till etablerade institutioner som media eller universiteten?

Det här forskningsprojektet ställer frågan: hur ser unga som är aktiva inom Fridays For Future just på alla tre demokrati-dimensioner? Och på frågan hur de hänger ihop? Vilken syn på demokrati, makt och samhällsförändring har de? Vad vill de ändra på? På vilket sätt? Och vilka nya demokratiska strukturer inom politiken, ekonomin men också inom rörelserna ska växa ut ur det, och blir redan till? Hur tänka demokrati på nytt, anpassat till vår kristid?

FFF är en ungdomsledd skolstrejkrörelse som arbetar dag och natt med alla de frågorna:

Organisatoriskt, genom att bygga gräsrotsdemokrati på en lokal, nationell och global nivå, från första början; och genom att se krisen som en gränsöverskridande kris där olika aktörer möts; där CO2-budgetar ska fördelas globalt rättvis.

Innehållsmässigt, genom att betona att politisk förändring inte är bara policy-inriktad emot nationella sektorer; eller bara klimatrelaterad. Det handlar om att stå upp för en systemisk förändring, som säkerställer rättvisa; samtidigt som många arbetar inom väldigt konkreta projekt kring skog-, jordbruk etc.

Och rörelsemässigt, existentiellt: FFF vill inte bara påverka val och det politiska systemet, men utgör själv en del av en levande demokrati. Relationen till den formella makten och utformningen av den egna "community" är en utmaning i sig själv. (Om rörelser som demokratiförändrande, se Graza 2020 om Black Lives Matter).

Hur forska kring frågan hur de unga tänker kring och skapar en ny form av demokrati för en global hållbar värld? Här behövs ett nytt tankesätt kring demokrati även **vid universiteten som vetenskapliga, just demokratiska organisationer.**

Å ena sidan behövs det att länka samman discipliner som annars ofta är separerade, natur- och samhällsvetenskaper kring kriser och rättvisa. Å andra sidan måste forskningen tänka relationen till civilsamhället på nytt, särskilt relationen till de unga. Ska det bara handla om att förstå och förklara – eller om att bidra till förändring (Habermas 2000)? Vilket ansvar har man som forskare?

Konsekvensen blir här att de unga **integreras som medforskare i ett transdisciplinärt projekt.** Det blir ett steg **bort från klassiska kvantitativa och kvalitativa empiriska studier** som länge har kritiserats för en objektiverande och passiviserande blick på sina studie-"objekt". Denna tradition bryts upp med autoetnografiska och postkvalitativa metoder som är i grunden "transformativ", ser sig själv som en del av förändringsarbetet (Leavy 2018).

Det handlar om att lyssna på kunskaper som finns hos unga, och att bredda kunskapssynen. Därmed öppnas också potentiellt ett rum för framtiden för att integrera delar av samhället i en institution som inte lever upp till demokratiska ideal och som speglar en orättvisa inom hela utbildningssektorn: där klass och privilegier reproduceras.

Denna ansats speglas också i **teori-bakgrunden.** Referensramen bildas inte bara av demokratiteorier som betonar institutionella, procedurala, maktspecifika, rättighets- och rörelserelaterade eller civilsamhälleliga aspekter. Utgångspunkten är att förstå demokrati också och kanske mest centralt som en kvalité som kännetecknar relationer (Fopp 2021, Rosa 2022) mer än en formell egenskap av

strukturer eller juridiska sammanhang. Vad innebär det att mötas som lika, och vilka förutsättningar krävs det för att det ska lyckas, blir då den teoretiska ingången till att förstå mikrodemokratiska processer (inom rörelser tex), men även makrodemokratiska beslut och maktstrukturer.

Frågan hur vi inom mycket kort tid kan skapa demokratier som är hållbara på alla nivåer här är kanske vår tids viktigaste fråga – och att inkludera dem som är mest drabbade är en nyckel i all förändring och fördjupande forskning. Här kommer de första resultaten. Ingångsvinkeln är då att lyssna på dem som redan försöker inte bara tänka kring lokal och global demokrati men förverkliga hållbar demokrati.

Litteratur:

Adams, Tony et al. (2021): *Advances in Autoethnography and Narrative Inquiry*. London: Routledge

Fopp, David; Axelsson, Isabelle; Tille, Loukina (2021): *Gemeinsam für die Zukunft. Fridays For Future und Scientists For Future*. Bielefeld: Transcript

Graza, Alicia (2020): *The purpose of Power. How to build movements for the 21 century*. New York: Doubleday

Leavy, Patricia (2018): *Method meets art*. London: Guilford Press

Redecker, Eva (2020): *Revolution für das Leben*. Frankfurt: Fischer

Spade, Dean (2021): *Mutual aid*. London: Verso